

*E*ls Barris de *P*alma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Número 8 • 1995

Promomallorca

Plaça de Son Fortesa

En aquest fascicle analitzam els barris dels Hostalets i Son Fortesa (Nord i Sud) en funció de la seva proximitat geogràfica. Ambdós es troben al nord del nucli antic de Palma, entre la carretera d'Inca i la via del ferrocarril Palma-Inca. Malgrat això, són dos barris molt diferents. Els Hostalets data del segle XIX i va esser una zona industrial, on predominaren les fàbriques i els habitatges obrers. Son Fortesa neix en els anys trenta i la seva part nord és fruit del creixement impulsat pel turisme i la immigració. En l'àmbit estadístic es distingeix entre Son Fortesa Nord i Son Fortesa Sud com a conseqüència que la via de cintura, construïda el 1976, que va xapar el barri en dos.

La població 115-117

Es tracta de dos dels barris més petits dins el conjunt del perímetre urbà de la ciutat. Curiosament, Son Fortesa actualment dobla el nombre d'habitants dels Hostalets.

Revisió del Pla 118-120

Les principals reformes que s'han de dur a terme en aquesta zona se centren estrictament a Son Fortesa, tant Nord com Sud. Per altra banda, als Hostalets únicament hi ha un pla d'asfaltatge dels carrers.

Història 121-122

Els Hostalets va prendre el nom d'un hostel on s'allotjava la gent que anava d'Inca a Palma. Aquesta zona es va urbanitzar a partir de 1864, i el 1880 ja hi havia 60 cases. Al començament del segle XX s'hi instal·là la fàbrica de ses Sedes, que donà feina a molta de gent i impulsà el creixement del barri. La seva personalitat es va diluir en part a la segona meitat del segle XX, quan va esser envoltat pel creixement de la ciutat. Son Fortesa és un barri més modern, però pren el

nom d'una possessió que es remunta a l'època islàmica.

Patrimoni 123-124

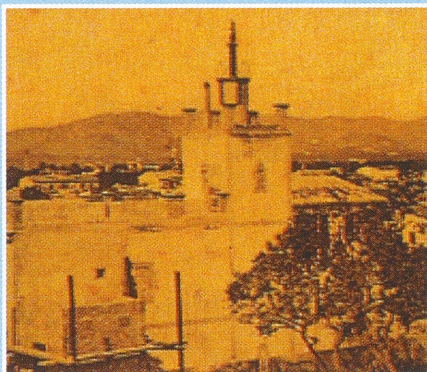
Als Hostalets hi predominen les cases senzilles, de planta baixa, i els edificis religiosos, com l'església parroquial del Sagrat Cor. Per contra, a Son Fortesa la majoria d'habitatges són plurifamiliars.

Vida social 125-126

Els Hostalets és un barri obrer i popular amb una dilatada història de vida associativa, especialment de caràcter reivindicatiu. Mentre que a Son Fortesa hi predominen entitats més aviat recents.

El moviment associatiu 127

Entre les principals entitats i associacions dels barris dels Hostalets i Son Fortesa, destaquen les associacions de veïns.

LA POBLACIO

Els barris dels Hostalets i Son Fortesa (de vegades subdividit en Son Fortesa Sud i Son Fortesa Nord) es troben situats en el límit entre l'eixample, al qual pertany el primer, i les barriades originades a partir del posterior creixement de la ciutat, on s'inclou Son Fortesa.

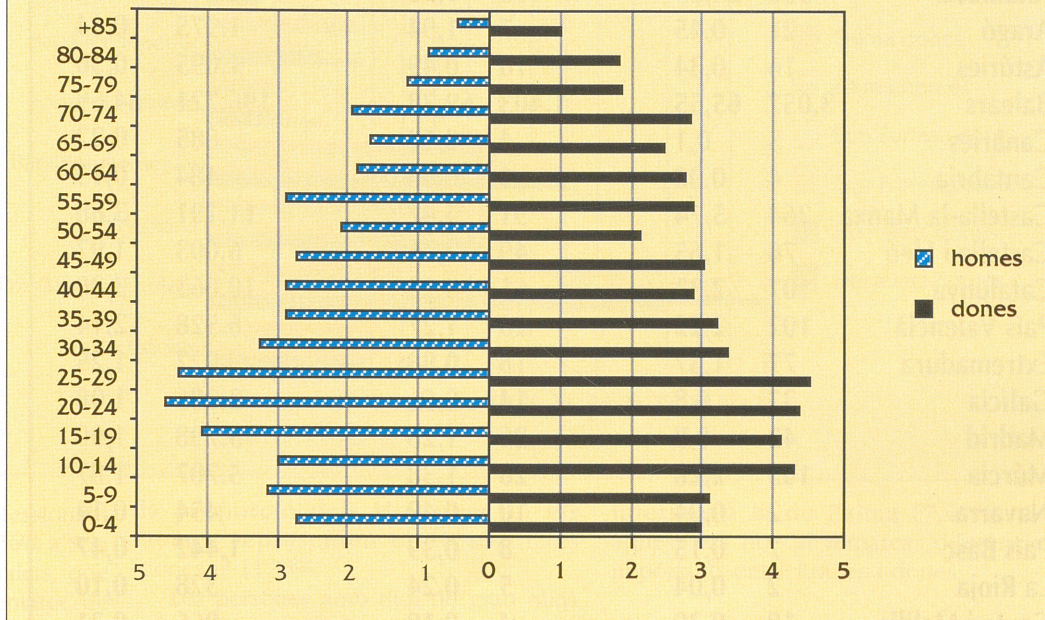
Aquest conjunt format per dos dels barris més petits de Palma, limita al nord amb els barris de la Indioteria i Son Oliva, al sud amb Pere Garau, Son Canals i Son Gotleu, a l'est amb el Rafal Vell i Son Cladera i, finalment, a l'oest amb els barris de la Plaça de Toros i Marquès de la Font Santa.

La població dels dos barris és de 6.614 habitants que representen el 2,07% de la població total de Palma. Son Fortesa és el més poblat amb 4.592 habitants i el barri dels Hostalets en té 2.022, menys d'una tercera part del conjunt.

Pel que fa a la densitat de població, ambdós barris la tenen molt elevada

respecte de la mitjana de Palma que és de 13,93 h/ha. Així Son Fortesa, el barri més gran amb 22,99 ha, té una densitat de 199,73 h/ha, i els Hostalets amb 10,05 ha presenta una densitat de població de 201,19 h/ha.

PIRÀMIDE DELS HOSTALETS, 1992

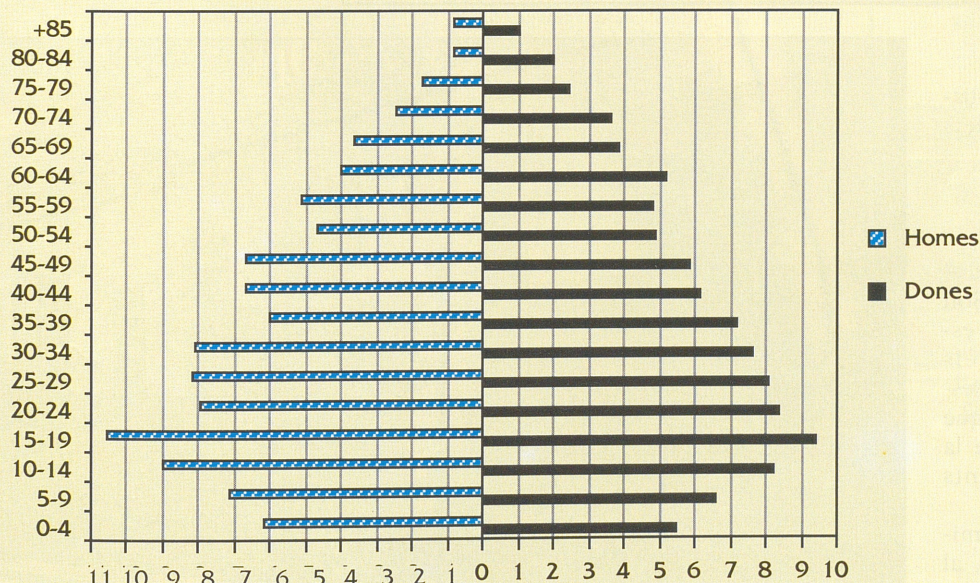
L'estructura de la població per edat i sexe

La distribució per grups d'edat dels dos barris és similar. La població jove (de 0 a 14 anys) de Son Fortesa suposa el 20,57% i la dels Hostalets suposa el 19,19%, en els dos casos aquests percentatges es troben per sobre del de Palma, que és del 18,31% (dades de 1993). Destaca el percentatge del grup d'homes entre 15 i 19 anys en el barri de Son Fortesa.

La proporció de població adulta (de 15 a 64 anys) és en el cas de Son Fortesa (68,14%) gairebé igual a la de Palma (68,23%). Per altra banda els Hostalets presenta una xifra (64,78%) lleugerament inferior a la mitjana de la ciutat.

En el grup de població vella (més de 65 anys) trobam diferències entre els dos barris, ja que mentre Son Fortesa, amb un

PIRÀMIDE DE SON FORTESA, 1992

Origen	Son Fortesa		Hostalets		Palma	
	Població	%	Població	%	Població	%
Andalusia	566	24,65	193	9,53	6.245	11,92
Aragó	21	0,45	7	1,94	1.975	0,64
Astúries	16	0,34	10	0,49	1.095	0,36
Balears	3.057	65,55	1.403	69,38	196.721	64,69
Canàries	5	0,1	4	0,18	685	0,22
Cantàbria	4	0,08	1	0,04	484	0,15
Castella-la Manxa	264	5,74	91	4,47	11.191	3,68
Castella i Lleó	76	1,65	49	2,36	6.003	1,97
Catalunya	107	2,33	65	3,23	10.063	3,30
País Valencià	102	2,22	26	1,27	6.528	2,14
Extremadura	77	1,67	18	0,88	3.827	1,25
Galícia	37	0,8	14	0,66	3.286	1,08
Madrid	42	0,9	26	1,28	5.798	1,90
Múrcia	105	2,28	28	1,38	5.707	1,87
Navarra	2	0,04	10	0,49	454	0,14
País Basc	7	0,15	8	0,39	1.442	0,47
La Rioja	2	0,04	5	0,24	328	0,10
Ceuta i Melilla	18	0,39	4	0,18	966	0,31
França	18	0,39	8	0,39	1.595	0,52
Argentina	8	0,17	9	0,44	1.386	0,45
Marroc	10	0,21	5	0,24	810	0,26
Regne Unit	10	0,21	2	0,09	1.225	0,40
Altres	47	1,04	36	1,67	6.254	2,18

Font: Ajuntament de Palma (1993)

més elevats corresponen als andalusos (24,7%), als de Castella-la Manxa (5,74%) i als catalans (2,33%). En el cas dels Hostalets els principals grups d'immigrants espanyols són també els d'Andalusia (11,86%), els de Castella-la Manxa (4,5%) i els de Catalunya (3,21%).

Dels residents estrangers, els més nombrosos al barri de Son Fortesa són els francesos (0,39%) i els britànics (0,21%), en canvi al barri dels Hostalets els grups més importants són els brasilers i els xilens amb un 0,44% cada un, seguits dels francesos amb un 0,39% del total.

El nivell d'instrucció

Les diferències més considerables entre els dos barris es troben, sobretot, en el nivell d'estudis secundaris i superiors. Els Hostalets és el que presenta més població en els nivells superiors de formació (batxillerat-FP i titulats superiors).

El barri de Son Fortesa presenta un 43,46% d'analfabets o sense estudis mentre que el barri dels Hostalets en té un 40,70%, percentatge superior al total de Palma que és d'un 37,12%. Per

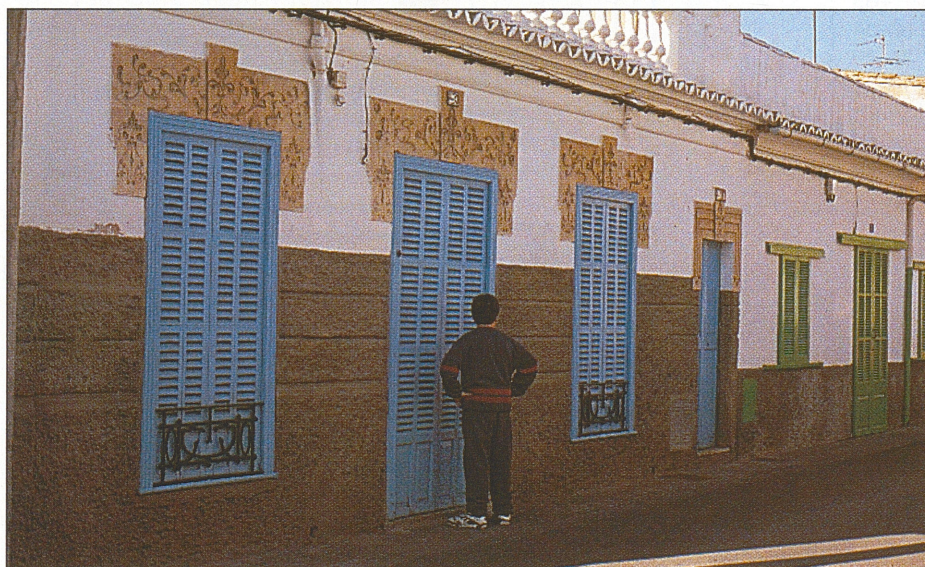
...

11,28%, es troba per davall de la mitjana de Palma (13,46%), els Hostalets amb un 16,03% es troba per damunt.

La immigració

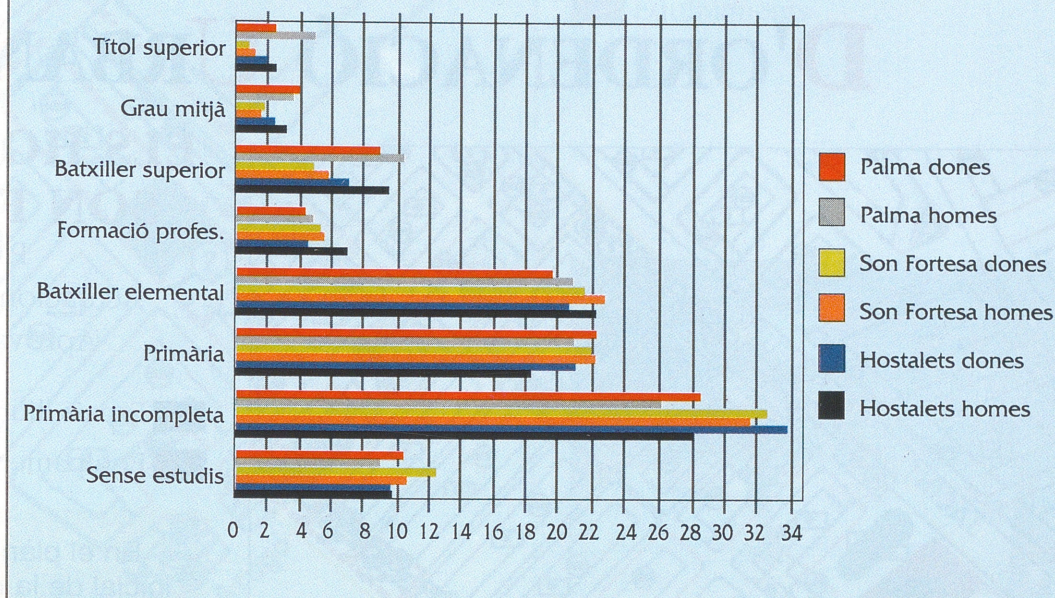
Els percentatges d'immigrants es distribueixen de la següent manera: Son Fortesa amb un 33,44% (31,42% d'espanyols i 2,02% d'estrangers) i els Hostalets amb un 30,62% (27,79% d'espanyols i 2,83% d'estrangers) xifres que se situen per sota de la mitjana de la ciutat 35,4% (31,59% d'immigrants espanyols i 3,81% d'estrangers).

Si parlem de l'origen dels immigrants, en el cas dels peninsulars, al barri de Son Fortesa els percentatges

Carrer de Rullan (els Hostalets)

NIVELL DE FORMACIÓ 1992

sexes, hi trobam diferències en el cas dels Hostalets on per un 43,21% de dones analfabetes hi ha un 37,80% d'homes amb el mateix nivell.

A la categoria dels estudis primaris i batxillerat elemental, no hi ha quasi diferències entre homes i dones entre els dos barris. En conjunt, un 43,8% de la població de Son Fortesa i un 43,7% de la dels Hostalets es troba en aquest nivell de formació, xifra que supera la de Palma (41,17%).

El percentatge de població dels dos barris amb un nivell de formació professional i batxillerat superior és d'un 10,36% a Son Fortesa i d'un 12,61% als Hostalets, que es troben per davall del percentatge de Palma (14,22%).

Per sexes, es poden constatar certes diferències en ambdós barris, destacant

la proporció dels Hostalets on els homes representen el 16,40% i les dones el 11,35%.

Les persones amb títol de grau mitjà o superior representen en el cas de Son Fortesa un 2,37% del total i en el cas dels Hostalets un 4,9%, xifres bastant

inferiors a la de Palma (7,49%). En aquest cas no cal remarcar diferències importants entre homes i dones.

Josep Benítez
Antònia Ripoll
Francesca Vives

Plaça de Santa Isabel (Son Fortesa)

REVISIÓ DEL PLA GENERAL D'ORDENACIÓ URBANA

ELS HOSTALETs i SON FORTESA

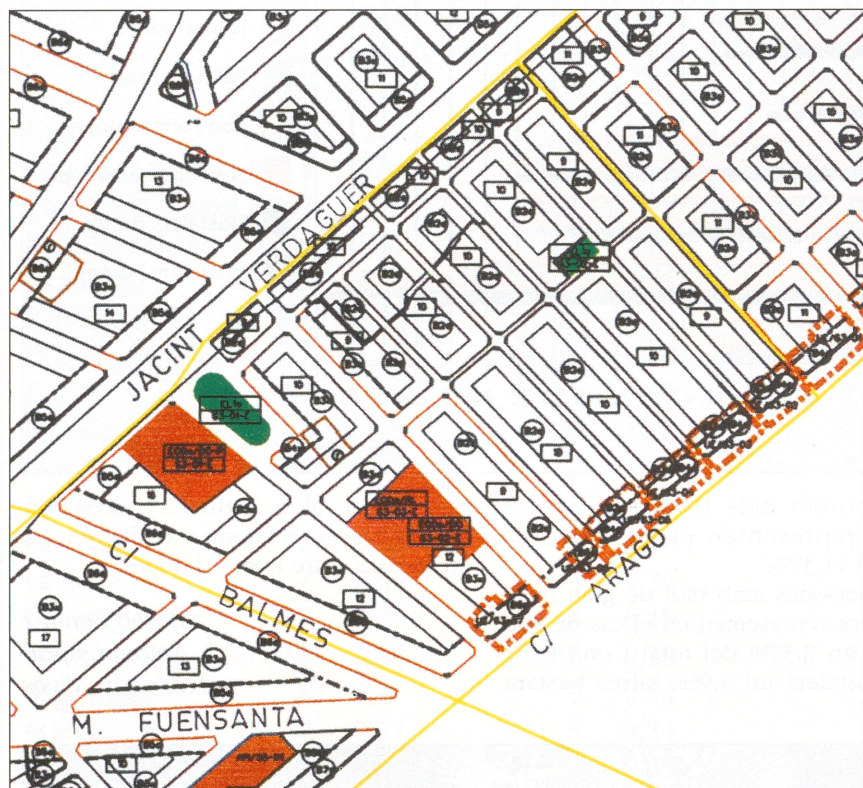
P.G.O.U

Actuacions proposades.

Aprovació inicial.

■ Espais lliures públics

■ Equipaments

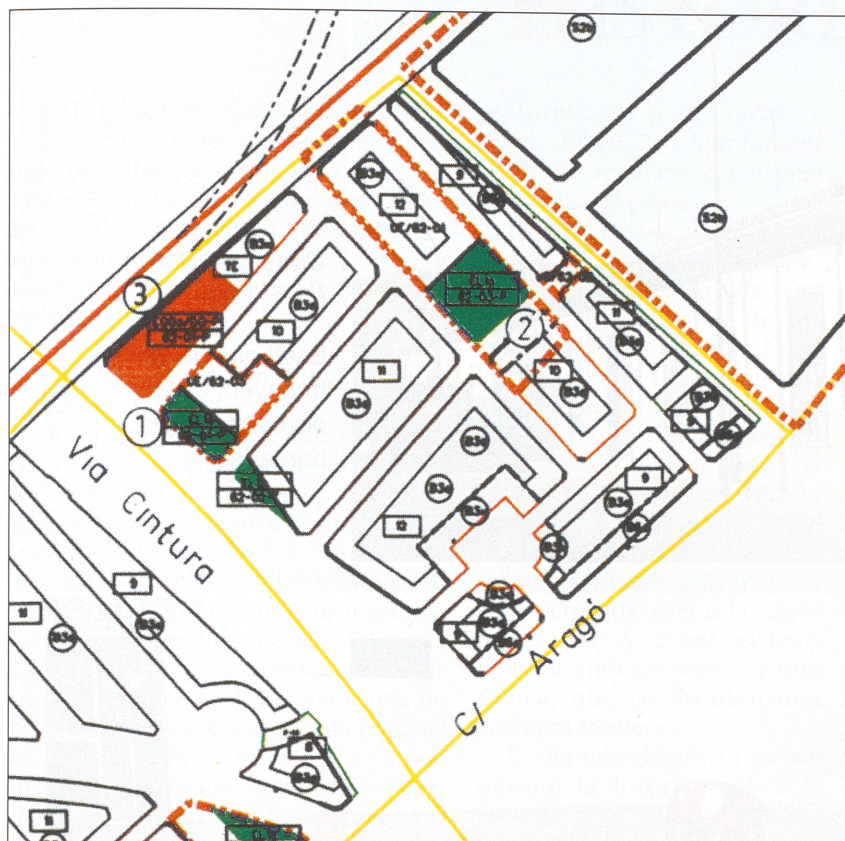

En el plànol de l'aprovació inicial de la revisió del Pla general de reforma urbana, es pot constatar que a penes hi ha innovacions rellevants als Hostalets. Només hi ha dues zones d'equipaments del barri (centres escolars i religiosos) i dues zones verdes (plaça de Santa Isabel i al carrer de Bujosa).

Carrer de Bujosa

Quant als Hostalets, aquests darrers anys s'ha duit a terme la instal·lació de drenatge a la majoria de carrers del barri. També s'ha renovat el paviment de les voravies i carrers. El pressupost ascendí a 55 milions de pessetes. Les obres s'iniciaren al final de 1992 i finalitzaren durant el primer trimestre de 1994.

- Espais lliures públics
- Equipaments

Plaça de Son Fortesa

SON FORTESA NORD I SON FORTESA SUD

Revisió del Pla general d'ordenació urbana
Aprovació inicial. Actuacions proposades

	<u>Denominació</u>	<u>Carrer</u>
Espais lliures		
1.	Son Fortesa Nord	----- Pintor Blanes
2.	Son Fortesa Nord	----- Romero de Torres
	Son Fortesa Sud	----- Prevere Rafel Barrera
	Son Fortesa Sud	----- Canoner Dato

Equipaments		
3.	Son Fortesa Nord-Docent	----- Jacint Verdaguer
	Son Fortesa Sud-Docent	----- Cavaller d'Aspheld

Xarxa Viària

Ampliació de la part del darrera del carrer de Jacint Verdaguer

Actuacions subterrànies a la via del tren Palma-Inca

Ampliació del carrer d'Aragó (fins a 30 metres)

Actuacions aïllades per a l'ampliació de carrers

Cal remarcar que tota revisió d'un Pla general s'ha de sotmetre a una aprovació inicial, una de provisional i, finalment, la definitiva.

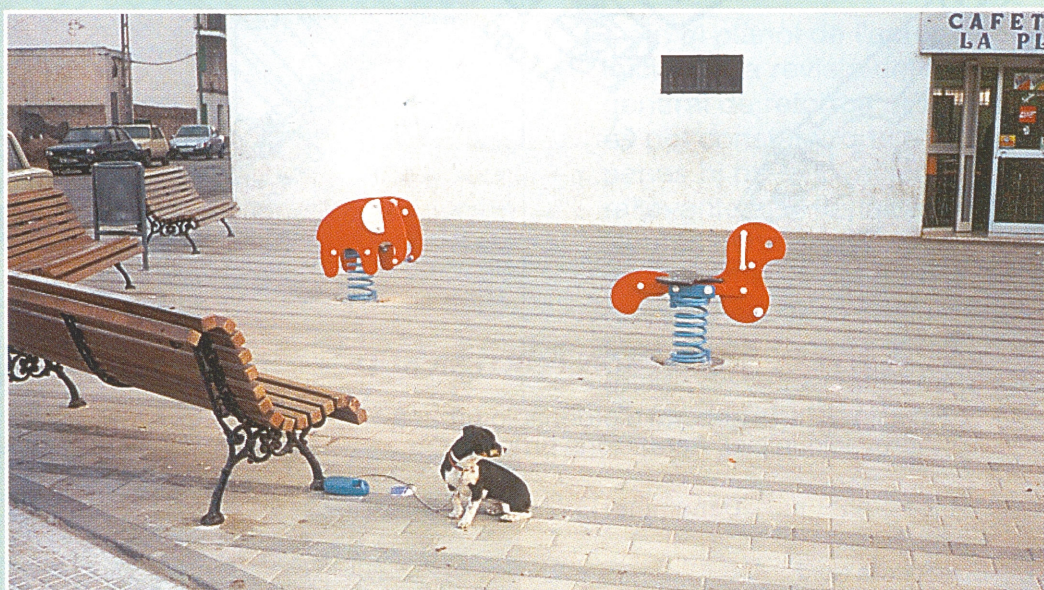
En aquests moments, ha acabat el període d'informació pública de l'aprovació inicial, per la qual cosa la nostra feina exposarà tot allò que està previst fins a l'actual estat de tramitació, deixant de banda que, una vegada estudiades les al·legacions, es puguin fer algunes modificacions.

Son Fortesa té algunes necessitats prioritàries, com equipaments socio-culturals i esportius. La seva situació, enmig de grans vies de comunicació, ha impossibilitat un creixement més ordenat. Molts dels projectes o necessitats més rellevants no es poden dur a terme per manca d'espai físic.

*Carrer de Rullan
(Hostalets)*

Estat en què es trobaven, el 1991, els carrers de la barriada.

*Espai lliure,
al carrer del
Pintor
Blanes Viale
(Son Fortesa)*

*Zona verda
de
Son Fortesa,
tal i com
es trobava
al
començament
de
la seva
construcció*

HISTORIA

Els Hostalets i Son Fortesa són dos barris situats al nord del nucli antic de Palma, a l'oest de la carretera d'Inca. El primer és un barri molt antic, del s XIX, mentre que l'altre és de construcció més recent, si bé la possessió que li dóna nom potser es remunta a l'època islàmica.

Els Hostalets, anomenat sovint Hostalets d'en Canyelles, va esser un dels primers barris de Palma. Va néixer a mitjan segle XIX dins els terrenys de Son Fortesa, una possessió envoltada de Can Capes (al nord), Son Canals (a l'est) i Son Ventayol i Son Sunyeret (al sud). En el mapa de Mallorca del cardenal Despuig (1785) ja apareixen esmentades les possessions de Son Fortesa i de Son Sunyeret. La barriada va sorgir prop de la carretera Palma-Inca, una de les vies de comunicació més importants de l'illa. Va prendre el nom d'un hostel que un tal Canyelles havia construït en el carrer d'en Fortesa i que era on s'allotjaven les persones de la comarca d'Inca que es dirigien a Palma.

La família Picornell-Canyelles, propietària de l'hostal, repartí les seves terres entre els nou fills que tenia. El 1864 es va vendre el primer solar i aviat

es formà un petit nucli de cases. El 1877, l'Ajuntament aprovà la urbanització i el 1880 ja hi havia 60 cases.

El 1882 es beneí un oratori dedicat a l'Assumpció de Maria.

El nou barri sorgí a una distància prudencial de les murades de Palma, a uns 2 quilòmetres de Cort. Com que així i tot es trobava en una zona d'un cert interès militar, les cases només podien tenir una planta. Els carrers que s'hi obrien eren rectes i també estrets, potser perquè els carros no hi passassin, i la majoria eren perpendiculars a la carretera d'Inca. A l'oest, el barri limitava amb les vies del tren d'Inca, que constituïen una autèntica frontera.

Es diu que el barri va créixer perquè la loteria tocà a la Foneria Joan Oliver -can Maneu-, de Palma (1902), i els menestrals que hi treballaven començaren a construir cases i casetes en els Hostalets.

Inicialment, bona part de la població es dedicava a l'agricultura, però aviat el sector secundari adquirí importància a causa de les fàbriques que s'establiren a la zona o als seus voltants.

Al començament del segle XX s'instal·là prop del barri la fàbrica de teixits Ponsà SA, coneguda popularment per ses Sedes. Moltes de dones dels Hostalets hi anaren a fer feina i va esser una de les causes del creixement del barri. A Son Costa, també conegut com els Ametlerets perquè hi havia un planter

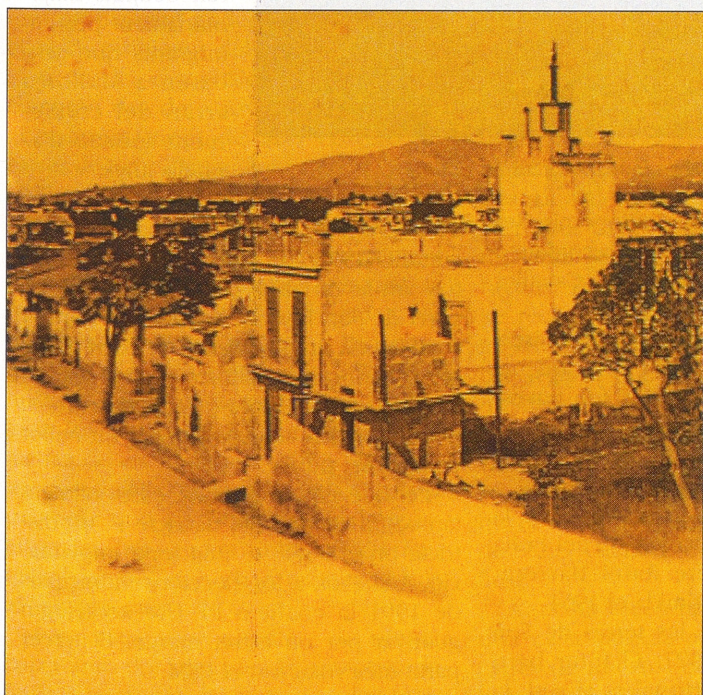
Via del tren Palma - Inca

d'ametlers, en el límit sud del barri, hi va haver una destileria que comercialitzava els seus productes amb el nom de Golua.

El 1905, l'oratori es convertí en una església filial de Sant Miquel. El 1915, s'inicià la construcció d'una nova església dedicada al Sagrat Cor de Jesús, i el 1927 es creà la parròquia dels Hostalets.

Encara el 1910, el barri era conegut com a Hostalets d'en Canyelles, però a poc a poc el nom se simplificà i passà a dir-se els Hostalets. El 1930 tenia 2.802 habitants.

En aquesta barriada, com a d'altres zones obreres de la perifèria de Palma, hi arrelaren les societats republicanes i socialistes. Devers el 1899 n'hi havia una de republicana. El 1903, es creà la societat obrera de pagesos La Primavera (en el carrer Lluna), que el 1904 tenia 50 socis. A més, hi va haver seccions de La Igualtat, una societat obrera de sabaters, i d'El Treball, del sector de la construcció. Així, no és estrany que a les eleccions municipals d'abril de 1931 hi guanyàs àmpliament la coalició dels republicans i els socialistes. A les eleccions generals de 1936, hi va guanyar el Front Popular. Aquell mateix any s'hi organitzà un grup comunista. Durant la Guerra Civil hi va haver diversos assas-

Els Hostalets al començament del segle XX

...

sinats. El més conegut és el de l'hostaler Jaume Bauçà i Far, sabater i regidor del PSOE a Cort.

A poc a poc, els barris propers, com Son Canals (est) i Can Capes (al nord), anaren creixent i connectaren amb els Hostalets. A més, l'exemple de Palma projectat el 1901 es va anar fent realitat i en els anys cinquanta els Hostalets foren absorbits per la ciutat. Aquest barri va quedar com enclotat entre els grans edificis construïts a l'exemple de Palma de la segona meitat del segle XX.

En els anys cinquanta minvà molt el nombre de persones que tenien feina en el sector primari. En els seixanta, va decaure molt el sector secundari, ja que es tancaren moltes de fàbriques, com la de ses Sedes. El sector terciari es va convertir en el més important en un moment de gran creixement turístic a les zones costaneres de Mallorca. En aquella època també va arribar una nombrosa immigració procedent de la península.

A mitjan segle XX s'asfaltaren els carrers i s'instal·là l'aigua corrent i el clavegueram.

Amb la restauració de la democràcia, hi va haver en els Hostalets un cert equilibri entre els partits conservadors (UCD) i els progressistes (PSOE, PCIB, PSM). A les eleccions municipals de 1991, en el districte V, que inclou els Hostalets, el PP fou el partit més votat, a poca distància del PSOE. El tercer partit amb més sufragis fou el PSM.

Son Fortesa és un barri més modern, situat al nord dels Hostalets. Aquest barri rep el nom de la possessió de Son Fortesa, la història de la qual es remunta a l'època islàmica. Pareix ésser que les cases eren del s XIV i que s'havien anat reformant fins al s XIX. Es diu que va estar vinculada al Sant Ofici de la Inquisició.

El juny de 1715, quan les tropes franco-castellanes envaïren Mallorca i posaren setge a la capital, el cap d'aquestes forces, el cavaller d'Aspheld, va establir el seu quarter general a Son Fortesa. Fou aquí on va rebre els dirigents ciutadans que negociaren la rendició. El 13 de juny de 1715, la noblesa de Palma va sortir de la ciutat i es reuní amb el cavaller d'Aspheld a Son Fortesa. Després, es dirigiren a la porta de Jesús, on els esperaven els jurats de la ciutat de Mallorca. Tots plegats i escoltats per dues fileres de soldats amb baioneta calada entraren dins la ciutat que havia capitulat. Desapareixia així el Regne de Mallorca, una entitat política que havia

d'Inca a l'oest i el torrent de Bàrbara al nord. En els anys trenta es començaren a construir, d'una manera anàrquica, les primeres cases. Devers el 1936, s'obriren els primers carrers. La zona més antiga de Son Fortesa és la dels carrers de Sant Vicenç Ferrer, Burges Safortesa, Cavaller d'Aspheld i Sant Isidre Llauredor.

La Guerra Civil i la immediata postguerra suposaren un fre al procés d'urbanització. La repressió causà la mort de tres o quatre persones i l'empresonament de cinc o sis més.

En els anys cinquanta i seixanta es va reprendre la construcció de cases, generalment de planta baixa, a la zona meridional de Son Fortesa.

Cap al 1960, s'instal·là a l'extrem nord del barri, en el carrer de Ceres, l'empresa Frío Industrial, dedicada a la fabricació de gel i cambres frigorífiques. A partir dels anys setanta reduí la seva activitat fins a tancar el 1995.

Devers el 1968, es començaren a construir habitatges plurifamiliars a la zona nord. Aquests blocs foren ocupats majoritàriament per immigrants que arribaren a Mallorca arran del creixement turístic d'aquells anys.

La construcció de la primera i segona fase de la via de cintura (1972-76) provocà que el barri fos xapat en dos, de manera que es parla de Son Fortesa Nord i Son Fortesa Sud. En els anys vuitanta, el barri aconseguí importants millores en infraestructures, com l'asfaltatge de tots els carrers, places i zones verdes, arbres i un millor enllumenat públic.

Pel que fa a la política, electoralment també forma part del districte V, un districte on el PSOE té una forta implantació. Així i tot, a les eleccions municipals de 1991 la coalició PP-UM aconseguí guanyar per un estret marge. El tercer partit més votat fou el PSM.

Antoni Marimon

Restes de Son Fortesa (Museu de Mallorca)

gaudit d'una amplíssima autonomia des del s XIII. Aquests fets són recordats a Son Fortesa amb el carrer del Cavaller d'Aspheld.

La possessió de Son Fortesa apareix documentada en el mapa del cardenal Despuig (1785). En el s XIX fou travessada per la via fèrria de Palma a Inca (1874), que en el futur constituirà el límit occidental del barri, i pel ramal a Santanyí (1917), que se separava de la línia principal i passava per on ara hi ha el carrer del Prevere Rafel Barrera. Aquesta línia fou suprimida el 1964.

La parcel·lació de les terres de Son Fortesa s'inicià el 1927. El futur barri s'estendria entre els Hostalets al sud, la carretera d'Inca a l'est, el ferrocarril

PATRIMONI

Els Hostalets i Son Fortesa són dos exemples clars dels diferents desenvolupaments urbanístics que ha sofert la ciutat de Palma entre les acaballes del segle passat i la primera part de l'actual.

Se sap que la barriada més antiga, la dels Hostalets, va sorgir a mitjan s XIX, quan la família Picornell Canyelles, propietària d'un hostal situat vora la carretera d'Inca i dins la possessió de Son Fortesa, va repartir les seves terres entre els nou fills que tenia. Aquesta divisió es va fer en franges rectangulars en sentit perpendicular a la carretera.

Poc a poc, el barri es va anar omplint de cases, i ja el 1880 es podien comptabilitzar més de seixanta habitatges unifamiliars que conformaven un llogaret de tipologia quasi rural, estructurat com una xarxa regular de planta hipodàmica, formada per set carrers rectes, estrets i llargs, amb uns carrers laterals molt esquifits. El conjunt sembla que estava pensat per impossibilitar la circulació dels carros pel nucli dels Hostalets i així garantir la tranquil·litat dels habitants. Els noms d'aquests primers carrers són en sentit est-oest: Picornell, Vivero, Nord, Lluna i Fortesa, i en direcció nord-sud: Bujosa i Rullan. Aquests set carrers són els que més pròpiament podem considerar com el nucli primigeni dels Hostalets, si bé avui en dia es considera que el barri comprèn des del carrer de Balmes fins al començament de Son Fortesa, al carrer de Sant Vicenç Ferrer.

Un dels elements característics del barri ve donat pel fet que els Hostalets varen sorgir abans de l'enderrocament de les murades de Palma, i per tant, la nova barriada estava subjecta a les ordenances militars vigents a l'època, i que condicionaven la instal·lació de nuclis habitatges als afores de Palma, obligant-los a situar-se a més de 1.200 metres de les murades, i no poder tenir les cases més d'un pis d'alçada. Això va provocar que la construcció dels habitatges es fes segons unes característiques bàsiques que s'han mantingut fins als nostres dies.

Les cases són senzilles, de planta baixa amb dos aiguavessos i coberta de teula o terrat pla, les façanes solen tenir la porta al centre i dues finestres gros-

ses als costats que il·luminen les habitacions que donen al carrer. A l'interior, després de l'entrada o rebedor, hi ha el menjador amb la cuina a un costat, i una habitació a l'altre, a la part del darrera sol haver-hi un pati o corral on es col·locava l'excusat o lloc comú.

Les cases actuals pràcticament mantenen la distribució inicial, sols algunes han alçat un pis al damunt, i fins i tot dos. La major part de les que es conserven avui dia, es construïren entre el final del segle passat i el principi de l'actual. En moltes es poden veure certes reminiscències del corrent modernista, de moda als dos primers decennis del segle, i que va influir en molts de mestres d'obra locals, que inclogueren en el seu repertori alguns elements relacionables amb aquest corrent, especialment del tipus més popular, molt freqüent als barris perifèrics com és el cas de Santa Catalina, el Terreno o el Molinar.

Aquests elements són evidents en una casa situada a la cantonada del carrer de Rullan i de la plaça de Santa Isabel, ja que té a les seves façanes, al voltant de portes i finestres, unes mot-

llures de pedra finament decorades inspirades en aquest estil, i que trobam repetides, amb diferents formes, a altres cases de la barriada. Però les restes modernistes més evidents dels Hostalets s'inscriuen en el modernisme historicista d'inspiració neomudèjar.

D'aquestes sobresurten la vil·la Margarita, al carrer de Rullan, caracteritzada per la decoració arabesca, i la del capità Raleta, construïda el 1905 i situada al carrer de Balmes. La casa és de planta quadrangular, consta de planta baixa i pis, i les façanes presenten diferents concepcions estilístiques, essent la del carrer de Balmes d'aspecte classicista, mentre que la del carrer d'Aragó és neomudèjar, en destaquen la composició i decoració de les molllures de portes i finestres que imiten models andalusins.

Un altre edifici singular de la barriada és el local que ocupa l'actual cinema Alexandra, que en els seus orígens es deia Doré, i que va canviar el nom pel de Dorado, després de la Guerra Civil.

Pel que fa a les construccions de caire religiós, se sap que l'any 1882, es

Església parroquial del Sagrat Cor

...

va beneir un oratori dedicat a l'Assumpció de Maria, que depenia de la parròquia de Sant Miquel, i que es va enderrocar el 1940. També hi havia una capella dedicada a Santa Rita, que va desaparèixer en ocupar el seu lloc l'escola de Santa Mònica.

L'edifici més important dels Hostalets és la seva parròquia, anomenada del Sagrat Cor de Jesús, construïda entre 1913 i 1924, i erigida en parròquia l'any 1926, que no fou completament acabada fins al 1962. L'església, de grans proporcions, es veu un poc emmascarada per una façana difícil de determinar arquitectònicament, i que no deixa albirar la dimensió de l'espai interior. El conjunt, projectat per l'arquitecte diocesà Guillem Forteza, és de caràcter eclèctic, i hi predomina un estil historicista, que cerca les seves referències bàsiques en el romànic llombard del segle XII, que a les illes no havia estat introduït. De l'interior cal destacar l'absis semi-circular flanquejat per finestres neo-romàniques i la volta de canó de la nau central d'inspiracions barroques.

En conclusió, els Hostalets és un barri de tipologia quasi-rural, que ha mantingut, la seva estructura urbana i arquitectònica original, de carrers estrets

Son Fortesa. Restes de les cases de la possessió

i cases de planta baixa. Tot això li dona unes característiques pròpies, més visibles perquè és envoltat de grans blocs de pisos de moderna construcció, que en certa manera han engolit una barriada que és un clar vestigi d'aquells primers eixamples del final del segle XIX que cercaven acomodar els veïns, cada vegada més nombrosos, d'una Palma que es despertava cap a la modernitat.

Son Fortesa, per altra banda, no es començà a desenvolupar urbanísticament fins més tard, al voltant de 1927, quan es va fer una primera parcel·lació de les terres de la possessió que donaria nom a la barriada. Entre el final dels anys vint i el principi dels trenta, progressivament, la zona fou ocupada, de forma un poc anàrquica, per construccions no gaire diferents, quant a planta i alçada, de les veïnes dels Hostalets, i que acollien tant els veïns de Palma que fugien de les estretors de la ciutat antiga, com els mallorquins de la part forana, que cada cop més, emigraven cap a la ciutat a la recerca de treball a les noves indústries dels afores de Palma.

L'aspecte del barri canvià fonamentalment a partir dels anys seixanta, quan es començaren a construir de forma massiva grans blocs d'habitatges plurifamiliars, la major part de protecció oficial, destinats a acollir l'onada d'immigrants procedents de la Península que arribaven a Mallorca per treballar al sector turístic. Aquests edificis, poc a poc, han anant ofegant les petites construccions anteriors que han quedat pràcticament invisibles darrera d'aquests desmesurats habitatges.

L'únic element valuós, arquitectònicament, era l'antiga possessió de Son Fortesa, avui dia gairebé desapareguda totalment, i que donà nom al barri. Sembla que l'origen de la casa es podria remuntar a l'època islàmica. El que és cert, és que aquesta petita possessió tenia una base gòtica, que es fa evident encara per les restes d'arcs ogivals, i que degué ésser successivament reformada els segles XVII i XIX. Dissortadament la quasi total desaparició de la casa impossibilita la seva descripció. Sols alguns dels seus elements més destacats foren desmuntats i traslladats als patis del Museu de Mallorca, on es troben actualment.

Detall d'una casa del carrer de Fortesa

Joan Manuel Pons

VIDA SOCIAL

Des de la seva parcel·lació, a mitjan s. XIX, els Hostalets estaren ocupats, majoritàriament, per població obrera ja que el barri tenia una forta concentració de fàbriques, per exemple, d'abonaments químics, licors, i de coteries i tallers de tramvies i de tren. Però a més dels obrers industrials, tingueren certa importància els treballadors del camp. Així el 1879, s'hi creà una societat recreativa i de socors mutus anomenada la Unió Camperola. Al final del s. XIX, s'hi fundà una societat lligada al partit de la Unió Republicana. Ja en aquell segle, s'hi organitzaren tot un seguit de seccions de diferents sindicats: la Primavera (1903) agrupava els obrers agrícoles de Palma; la Igualtat (1911), els obrers del calçat, i el Treball (1922) reunia els picapedrers.

Al començament del decenni dels anys trenta, s'hi constituí un grup vinculat al partit Comunista d'Espanya.

El 1880 un grup de veïns dels Hostalets decidí iniciar la construcció d'un oratori. Sembla que les causes estan relacionades amb una intensa campanya de l'Església evangelista en diversos pobles i barris de Palma (l'Hort del Ca, Coll d'en Rabassa, Hostalets), la qual cosa degué motivar les autoritats de l'Església catòlica a millorar l'atenció espiritual als barris. Dos anys després, el 15 d'agost de 1882, ja es benéïa la primera part de l'oratori dedicat a l'Assumpció de Maria i que era situat a la cantonada dels carrers de Bujosa i de la Lluna. Fins al 1896 l'oratori només estava atès pels sacerdots de la parròquia de Sant Miquel, de la qual depenia. Però, a partir de 1896, es nomenà un custos per a atendre amb més normalitat l'oratori. El 1905 passà a ser vicaria in capite i tengué de vicari el prevere Francesc Vives. A partir del 1913 el prevere Antoni F. Ferrari inicià els tràmits per a la construcció d'una nova església: més àmplia, amb habitacions per al clergat i amb sales de reunions i oci per als joves. Des del 1926 la nova església seria el centre d'una parròquia, independent de Sant Miquel, sota l'advocació del Sagrat Cor de Jesús. Des de fa uns anys la parròquia disposa d'un cor parroquial i d'una escola i un

...

Antigues cases de Son Fortesa

Parròquia del Sagrat Cor de Jesús, un dels principals centres de la vida social dels Hostalets

Col·legi
Santa
Isabel

... grup de dansa de balls folklòrics. A més de l'església catòlica, el barri dels Hostalets té, des del 1970, un local de reunió dels Testimonis de Jehovà.

Les monges agustines s'hi establiren el 1902. El 1918, després d'ocupar una casa al carrer de Fortesa, fundaren el convent situat al carrer de Reina Violant, remodelat el 1967. Pel que fa a l'ensenyament les monges agustines fundaren el 1918 un col·legi per a nines. Actualment el col·legi de Santa Mònica té quasi 2.000 places. Al principi del s. XX al barri hi havia una escola unitària pública de nines que s'amplià el 1934 amb un parvulari. El 1942 es creà el col·legi públic de Santa Isabel.

En els anys trenta, destaca la inauguració del cinema Doré, que el 1986 passà a ser sala X. Dins el món dels esports s'ha de destacar l'afició de la gent del barri al futbol i, més concretament, a l'Atlètic de Balears. No dins el barri dels Hostalets, però sí molt pròxim, a Son Canals, s'hi situà, des del 1923, el camp de futbol del Balears Futbol Club que havia estat creat el 1920 a partir de la fusió entre el Mallorca Futbol Club i el Mecànic. El camp de futbol del Balears Futbol Club a Son Canals quedà inaugurat oficial-

ment el 24 de juliol de 1924. Aquell any el club tenia uns 850 socis i 100 jugadors. El 1942 la fusió del Balears Futbol

Club i l'Atlètic donà lloc a l'Atlètic de Balears que continuà jugant a Son Canals fins al 1960, en què va inaugurar-se l'Estadi Balear.

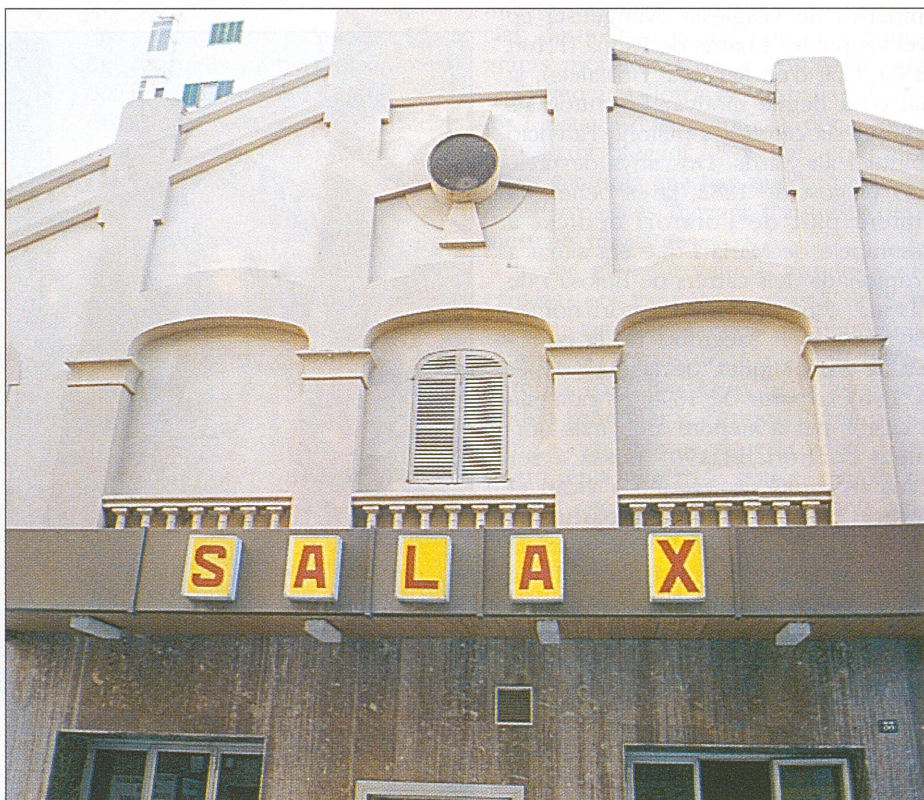
Així mateix, des del 1984, el barri dels Hostalets compta amb una associació de veïns.

En canvi, la vida social a Son Fortesa s'ha vist afectada pel fet de no tenir cap centre de caràcter religiós. Inicialment, va fer part de la parròquia del Sagrat Cor de Jesús dels Hostalets, però actualment depèn de la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat del Rafal Vell.

A la barriada, hi ha hagut diversos equips de futbol. En els anys trenta, hi va haver el Recreativo i el Mediterráneo, que tenia el camp de futbol prop dels carrers del Cavaller d'Aspheld, del Minador Vulcano i de la Fertilitzadora. Al llarg dels anys setanta, va funcionar el club del bar Sito i, entre 1980 i 1993, el Recreativo Son Fortesa, que jugava al camp de Son Fortesa i que, a més, comptava amb diversos equips.

Per una altra banda, un dels esports més populars a la barriada de Son Fortesa és la petanca. Així, el 1995, hi ha quatre clubs dedicats a la pràctica d'aquest esport.

Miquel Pieras
Josep Merino

Cinema Dorado

EL MOVIMENT ASSOCIATIU

ELS HOSTALETES

L'Associació de veïnats del Hostalets està actualment presidida per Santiago Jiménez, que és president des de fa vuit anys aproximadament.

L'associació no té local propi i par tant fa les reunions al Col·legi Santa Isabel. Les activitats que duen a terme són, entre d'altres, cursets de sevillanes, ball de bot, costura, a més de l'organització de les festes de Sant Sebastià, les d'estiu, les verges i una colcada de reis al barri.

L'associació fa un full informatiu que ha sortit publicat en dues ocasions, i que es fa bàsicament en català. L'associació té problemes econòmics per treure aquest full.

Al barri, es troba el Col·legi Santa Isabel. L'Associació de Pares i Alumnes del mateix durant molt d'anys va tenir una gran vitalitat. Durant aquesta època, l'A.P.A., presidida per Esperança Bestard, duia a terme tota una sèrie d'activitats extraescolars com puguin ser gimnàstica rítmica, ball de bot, sevillanes, anglès, repàs, futbol-sala, bàsquet, voleibol, es subvencionava una revista que feien els al·lots, etc... Tot això, gràcies a la dedicació d'un grup de mares que hi invertien bona part del seu temps lliure. Una d'elles és l'actual presidenta, Ventura Soto. Actualment, per manca de col·laboració dels pares i mares, i per manca de subvencions de l'Ajuntament, les activitats han quedat totalment reduïdes, i només es fa judo i futbol-sala. De fet, l'A.P.A., ha passat a tenir només vint socis aproximadament, després d'haver arribat a més de cent.

Al barri també hi ha una associació de tercera edat: l'Associació Maria Plaza dels Hostalets, que per manca de local propi també fa les seves reunions i activitats al col·legi. La presidenta és Catalina Gelabert i el número de socis oscil·la entre vuitanta i noranta. L'associació va començar a funcionar el febrer de 1991, onze mesos després d'haver-se inaugurat el Centre Cultural Maria Plaza, del qual pren nom l'associació.

Les activitats d'aquesta associació són excursions, jocs de cartes, manualitats, gimnàstica, a més de celebrar determinades festes: dijous llarder, les verges, etc... Actualment tenen alguns problemes econòmics per a pagar els monitors, encara que reben petites subvencions tant de l'Ajuntament com de l'INSERSO.

Finalment, ens trobam la parròquia del Sagrat Cor de Jesús, al voltant de la qual hi ha tota una infraestructura. Així, hi ha el Club d'Esplai Hostalets, que funciona des de fa vuit anys, i organitza tota una sèrie d'activitats com jocs, manualitats, excursions... per als 40 al·lots que hi ha actualment. La responsable del Club d'Esplai és Maria Roman, ajudada per set monitors.

També ens trobam un cor format per quaranta persones, la directora del qual és Mercè Riera. Ofereix concerts tant a la mateixa parròquia com a altres llocs. A més també hi ha l'escola de balls populars Aires Mallorquins de Palma, coordinada per Jaume Company. I finalment, el Club Esportiu Sant Xavier de futbol-sala.

Com a activitats pròpies de la parròquia, hi ha un grup que fa la catequesi de confirmació, i un grup d'acció social, format per una assistenta social i alguns voluntaris, i que s'enca-reguen de les necessitats de la gent del barri.

L'ASOCIACIONISME A SON FORTESA

L'Associació de Veïns de Son Fortesa fou fundada l'any 1981 i actualment és dirigida per Antoni Duran. Reivindicacions històriques de l'associació foren la neteja, l'asfaltatge de carrers, l'enllumenat públic, els serveis socials, la biblioteca, l'acondiciament del torrent de na Bàrbara i la remodelació de les places. Ja hi havia també, llavors, una preocupació especial, que encara hi ha, pel tren. Es demana un baixador, una altra passarel·la,...

Al local de l'associació es duen a terme una sèrie d'activitats habituals com ball de bot, sevillanes i teatre. També es fan tres fulls informatius al llarg de l'any sobre les activitats que es duen a terme al barri.

De l'associació varen néixer el club de futbol, avui desaparegut, el club de petanca i l'associació de tercera edat.

L'Associació de la Tercera Edat de Son Fortesa funciona des de fa 4 anys i és presidida per Francisca Soterias. Ocupa un local cedit pel Govern Balear i fan gimnàstica, pintura, bingo, jocs de taula i una excursió mensual. El local és massa petit i no és còmode, el que fa que no hi hagi massa activitat.

El club petanca El Patio-Associació de Veïns Son Fortesa, fou fundat l'abril de 1993 i és presidit per José Criado. El formen 53 jugadors repartits en diverses categories: infantils, juvenils, sèniors, veterans i dones. A més de petanca, també juguen a dards, i hi ha un projecte de construir un camp de futbolito.

L'Organització de la Joventut Espanyola té un local al barri, Azimut, del qual n'és directora Catalina Villalonga. Les activitats que fan es divideixen en quatre grups: esportives (futbol, bàsquet...), culturals, aire lliure (cursets diversos, cam-paments,...) i estudi (organització i programació de les activitats). Hi ha uns quaranta nins fins a 13 anys, i altres quaranta joves a partir de 14 anys.

Una altra associació juvenil del barri és el Grup Diana, presidit per Josep Guasp, que va començar a funcionar el març de 1993. Té les activitats dividides en grups: els més joves fan jocs, dibuix,... i els més grans cinema, col·loquis, acampades. En total són devers 50 al·lots, que utilitzen el local de l'associació de veïns. El Grup també fa educació de carrer.

El 1978, Antoni Bennàssar fundava un grup de ball mallorquí, Arrels de Son Fortesa, i un grup de teatre, Estel d'Or de Son Fortesa. Fa uns 3 anys que el grup de ball es va donar de baixa, i ara es dedica íntegrament al grup de teatre. Representa, sobretot, comèdia, i dos dels seus èxits més importants són *Es pecat de sa germana* i *Sa patinada de na Pili*.

Gabriel Barceló Milta

Els Barris de Palma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Proper fascicle:

Son Sardina

Imatges de Son Sardina

Ajuntament de Palma